

Lietuvos fizikė – sesuo Marija Margareta Milevičiūtė

Lithuanian physicist – sister Maria Margaret Mileviciute

Judita Puišo

¹Kauno technologijos universitetas, Matematikos ir gamtos mokslų fakultetas, Studentų g. 50, LT-51368 Kaunas
judita.puiso@ktu.lt

1978 m. Jungtinių Amerikos valstijų mokyklos žurnalas „MARIA HERALD“ lietuvių angliakasio dukterį palygino su Albertu Einšteinu ir Marija Kiuri, emigrantų globėja motina Cabrini ir deive. Kas buvo ši Amerikos lietuvė ?

Sesuo Marija Margareta Milevičiūtė (Catherine Helen Melevage) gimė 1893 m. rugsėjo 23 d. Shenandoah (JAV). Ji mokėsi Mahanoy City, vėliau Holy Family mokyklose bei Servants of the Immaculate Heart of Mary seminarijoje. 1911 m. Catherine Helen Melevage įstojo Šv. Kazimiero seserų kongregaciją ir gavo sesers Marijos Margaretos vardą.

Nuo 1913 m. iki 1922 m. sesuo M. Margareta mokytojavo Šv. Kazimiero akademijoje bei ėjo šios akademijos vedėjos pareigas. Sesuo M. Margareta studijavo Čikagos De Paulo universitete (JAV) filosofiją ir įgijo bakalauro mokslo laipsnį, baigė chemijos ir fizikos studijas, įgydama magistro mokslo laipsnį.

1923 m. sesuo M. Margareta atvyko į Lietuvą. Jai buvo pavesta vadovauti kuriamai Šv. Kazimiero kongregacijos ir „Saulės“ švietimo draugijos „Saulės“ mergaičių progimnazijai Kaune. 1923 m. spalio mėn. 11 d., vadovaujantis Švietimo ministro įsakymu, sesuo M. Margareta buvo paskirta Kauno „Saulės“ mergaičių progimnazijos direktore. Jos pastangomis 1925 m. rugpjūčio 1 d. „Saulės“ mergaičių progimnazija įgijo gimnazijos teises. 1925–1926 mokslo metais gimnazijoje veikė šešios klasės. Sesuo M. Margareta ne tik vadovavo, mokytojavo „Saulės“ gimnazijoje, bet ir dėstė fiziką bei chemiją „Saulės“ mokytojų seminarijoje. Ji taip pat skatino Šv. Kazimiero kongregacijos seseris mokyti Lietuvos universitete, ypatingai Matematikos-gamtos fakultete.

Kadangi sesuo M. Margareta buvo JAV pilietė, atsižvelgus į Švietimo ministerijos 1926 m. spalio 11 d. raštą, jai buvo leista eiti direktorės pareigas tik iki 1926 m. spalio 15 d. Vėliau šis leidimas dar kelis kartus pratęstas iki 1926–1927 mokslo metų pabaigos.

Sesuo M. Margareta 1927 m. birželio 2 raštiškai informavo Švietimo ministerijos Aukštesniojo mokslo departamentą apie 1928 metais planuojamą atidaryti 8-ąją gimnazijos klasę, prašydama papildomo finansavimo.

1927 m. birželio 30 d., vadovaudamasi Švietimo ministerijos sprendimu, „Saulės“ draugijos centro valdyba seserį Margaretą atleido nuo 1927 m. rugpjūčio 1 d. iš „Saulės“ mergaičių gimnazijos vadovės pareigų. 1927 m. liepos 4 d. Lietuvių Švietimo draugija „Saulė“ kreipėsi į „Saulės“ Draugijos mergaičių gimnazijos direktorę seserį M. Margaretą Milevičiūtę dėl tolesnio darbo „Saulės“ gimnazijoje. Atsižvelgus į pakartotinius „Saulės“ draugijos centro valdybos ir „Saulės“ mergaičių gimnazijos tėvų prašymus, seseriai M. Margaritai buvo leista eiti toliau „Saulės“ mergaičių gimnazijos direktorės pareigas.

1928 m. birželio 16 d. sesuo M. Margareta Milevičiūtė buvo atleista iš direktorės pareigų ir atšaukta į Čikagą (JAV), nepaisant, kad mokyklos direktorę užstojo ne tik mokytojai, bet ir moksleivių tėvų komiteto nariai.

Grįžusi į JAV, 1928 m. rugpjūčio 14 d., sesuo M. Margareta paliko Šv. Kazimiero vienuolyną, pasilikdama tik oficialų Margaretos vardą. Iki Antrojo pasaulinio karo ji ilgus metus dirbo fizikos mokytoja, vadovavo Čikagos ir Naujosios Filadelfijos valstybinėms mokykloms.

JAV įsitraukus į Antrąjį pasaulinį karą mokytoja Margareta Milevičiūtė nuo 1943 m. dirbo S Government at Fort Monmouth, Squier Laboratorijoje (Camden, New Jersey (JAV)). Po daugelio metų ji, pildydama anketą, nurodė, kad dirbo minėtoje kompanijoje inžiniere. Reikia paminėti, kad RCA buvo viena iš JAV Valstybės nacionalinio saugumo komercinių partnerių, jungusių amerikiečių ir vokiečių mokslininkus, vykdančius tyrimus gynybos srityje.

1954 birželio 23 d. Margaretai Milevičiūtei buvo leista sugrįžti į Čikagos Šv. Kazimiero vienuolyną. Sugrįžusi į Šv. Kazimiero vienuolyną ji gavo M. Margaret Anne vardą, mokė fizikos ir chemijos Šv. Kazimiero aukštesnėse mokyklose iki pat 1974 metų.

Sesuo Margareta mirė 1979 m. spalio mėn. 31 d., būdama 86 metų. Ji palaidota Čikagos Šv. Kazimiero kapinėse.

Nors sesuo Margareta Lietuvoje tebuvo vos keletą metų, įvesta „margaretiška“ tvarka ir dvasia išliko per visą „Saulės“ gimnazijos gyvavimo laikotarpį. „Saulės“ gimnazijos bendruomenė dar ilgus metus prisiminė seserį M. Margaretą Milevičiūtę kaip originalią, išsilavinusią seserį. Jos pasiūlyta mergaičių mokymosi ir auklėjimo sistema turėjo suteikti kuo daugiau praktinių žinių. Jos iniciatyva „Saulės“ gimnazijoje mokėsi skirtingų tautybių, pilietybių ir tikėjimo išpažinimo mokinės. „Saulės“ gimnazijos vadovė pasižymėjo ne tik savo originalumu, kilnumu, bet ir inteligencija, kuri turėjo didelę įtaką ne tik gimnazijos mokytojams, bet ir moksleivėms.

Dėkoju KTU profesoriui Stanislovui Sajauskui, dr. Anitai Scarborough, Kauno „Saulės“ gimnazijos muziejui, Kauno regioniniam valstybės archyvui, ypatingai archyvarei Nijolei Ambraškienei, visiems, padėjusiems surinkti medžiagą ir parengti šį pranešimą.

Reikšminiai žodžiai: Fizika, chemija, gimnazija, mokytoja, inžinierė, Kaunas, RCA, JAV.